

Barcelona, 16 de febrer de 1992

Estimat amic,

Fa pocs dies que he parlat de tu amb els Clapés. Hem comentat amb preocupació la teva situació professional. Ell, que havia rebut una carta teva posterior al 12 de gener, em va informar que t'havien encarregat ja alguna Cua de Palla per fer boca i mantenir-te en forma fins que no t'arribi el Wells que, tot i correspondre a L'home invisible, ocuparà un nombre considerable de pàgines visibles i cobrables... Per cert, que a la col·lecció l'Esparver, de La Magrana, ja hi ha una traducció antiga, de Just Cabot. Em sorprèn, de vegades, l'interès dels nostres editors de fer-se la competència amb títols que ja són al mercat. No hi veig la possibilitat de fer-hi negoci que, em penso, és l'objectiu de qualsevol empresa.

Tu saps molt bé que no sóc gens radical, que voto els socialistes -tot i que els convergents que subvencionen El Observador, i ja no cal dir els cercles independentistes, em considerin un botifler- i que em moc en l'ambient d'un possibilisme força escèptic. El meu allunyament personal de Pedrolo en els últims temps de la seva vida es devia, evidentment, a una incomoditat física que experimentava en comprendre però no compartir la seva actitud tan intransigent. Crec que tenim dret a viure amb naturalitat i a ser moderadament feliços amb el que les circumstàncies ens ofereixen. Sobretot, si veiem que no hem fet res per guanyar-nos-ho -el dictador va morir al llit- i que estem força millor del que molts dels nostres inquisidors conciutadans estan disposats a admetre. Es còmode carregar les culpes als veïns, sense considerar que el pressupost de què disposem aquí mateix és important i que no es veuen massa símptomes d'una millora en l'administració -penso, per exemple, en Sanitat o Ensenyament-, ja que o som iguals que els altres, o se'ns han encomanat els defectes burocràtics que sempre els havíem atribuït. Em mantinc al marge d'actituds crispades, d'una puresa propera al fonamentalisme.

No seré jo qui et critiqui que tornis a traduir en castellà si no t'arriba feina suficient per viure dels encàrrecs en català.

Quan pugues les escales de l'Ateneu Barcelonès, sobta veure a les parets uns cartells dels temps que la junta directiva estava integrada per prohoms com Prat de la Riba, Fabra, Guimerà, Rahola o Coromines, el nom dels quals, ves per on!, hi consta escrit en castellà. Avui tenim o hem tingut ministres a Madrid que es fan dir oficialment Narcís, Josep, Ernest o Joan. El que hem avançat pel cantó oficial ho hem reulat de llarg pel civil, ja sigui per indiferència o per comoditat. De vegades, per la mateixa intransigència de petits grups de fidels que mantenen encesa la flama de la confrontació, de l'hostilitat... Abans d'ahir vaig coincidir amb un company de feina, acompanyat de la seva dona, que em va advertir -què cony havia de recordar, jo!- que parlava en català gràcies a mi, que en lloc de riure-me'n cada cop que ho intentava, o de dir-li que tots els castellans són uns fills de la gran mare, l'estimulava i li deia que ho provés. I tinc d'altres testimonis en aquest mateix sentit. M'adono que el meu catalanisme ha estat sempre d'afirmació, mai de provocació ni de superioritat. Superioritat, de què?, si tots plegats som una merda que anirà a parar sota terra per satisfer la gana dels cucs...

Amb tot això, vull dir que s'ha de viure, i que t'has de guanyar les garrofes, i que ho has de fer amb tota tranquil·litat de consciència. Una altra cosa és que et sàpiga greu haver de treballar en castellà, però les llengües són totes dignes, respectables i innocents de l'estupidesa i malignitat dels homes. Fa pocs dies vaig veure per la televisió les imatges d'una mare i una filla -una nena de sis o set anys- vessant sang per les cames acabades d'escapçar a nivell de genolls per l'explosió d'una bomba. No crec que això n'ennobleixi cap, de llengua, ni acceleri l'ús de l'euskera.

Jo em trauria del cap qualsevol idea que et pugui fer pensar que et prostitueixes. L'altre dia, un nou almogàver, convers de fa poc al catalanisme, ara que no representa cap risc, em retreia que permetés que els meus llibres es traduïssin al castellà... Els cretins floreixen arreu!

Durant el franquisme, quan no era possible treballar amb naturalitat en català, sempre m'havia mantingut alerta. Fins i tot vaig caure en el parany de retreure a algú el seu comportament personal. Recordo una pitada a Josep M. de Sagarra, a l'Hotel Colon, una Nit de les Lletres Catalanes en què el poeta ens va fer un discurs en castellà quan ell sabia que, encara que l'hagués fet en català, no li hauria passat res. Recordo també una xiulada a la Núria Feliu, que feia teatre al Romea, per haver estat la primera de la cançó que va intentar obrir-se camí en castellà -segons es deia, per tres-centes mil pessetes-, un pas del qual es va fer enrera perquè no va tenir èxit. I una carta llarguíssima a la Guillermina Mota quan va fer el mateix. Carta que em consta que la Guillermina va fer llegir a Joaquim Molas i a Josep M. Castellet, i tots dos em van enclaustrar en el racó dels integristes... Però això era en un altre temps, quan no hi havia opció calia resistir. Recordo perfectament que llavors ja pensava que quan ens poguéssim manifestar lliurement, quan es pogués triar, cadascú hauria d'escollir el seu camí. A part que, què s'ha de fer, quan no hi ha feina? I aquest és el moment. Sé que és fotut veure com el català serveix de trampolí, de pedrera, d'iniciació per a molta gent que deixen de fer de barber, de sastre, de dependent o d'informàtic perquè tenen aptituds per ser novel·listes, cantants o actors de teatre. S'engresquen i tothom els diu que l'única manera de fer-ho bé és professionalitzar-se. Quan ho han fet, ja no tenen més remei que canviar de llengua perquè el públic d'aquí és escàs, ingrati i voluble. En més d'una ocasió m'he referit a Pi de la Serra i Ovidi Montllor, com a exemples molt clars. Qui li pot retreure, a l'Ovidi, que faci cinema en castellà?

Ja sé que tot això t'ho he explicat moltes vegades. Però cada cop en sóc més conscient. Mira el meu cas. Porto escrits una seixantena de llibres amb més o menys fortuna. Sembla que la meva dedicació de fa tants anys als més joves els hauria hagut de desvetllar certa curiositat per un llibre com L'altre barri destinat a tots els públics. Bé, doncs, amb molta sort, se n'arribaran a vendre un miler, cosa que suposa una retribució de cent cinquanta mil pessetes per una

feina que m'haurà ocupat mig any, o sigui, vint-i-cinc mil pessetes al mes... Es evident que un altre que no tingués el meu sou de la Caixa, o una petita renda per acumulació de drets d'altres títols, ja s'hauria mort de gana, i a la primera oportunitat d'escriure una altra novel·la, no s'hi pensaria gens a fer-la en castellà per ampliar una mica més els beneficis. Com se li pot retreure a Terenci Moix que faci el que li dóna la gana? Es just demanar a tothom que sigui tan auster com en Pedrolo, mentre la resta del país viu un moment econòmicament brillant, esplèndid i disbauxat? Tampoc no es pot demanar a l'administració que subvencioni a raig allò que a la gent no li ve de gust de consumir. Hi ha llibres -entre ells, la major part dels meus- que ni regalats no els voldria, la gent! El nostre món, el llibresc, va de baixa, bé que per un camí diferent del que suggeria el Fahrenheit. Els professionals de categoria -metges, advocats, arquitectes- que abans ho compraven tot i que enlluernaven els clients amb parets atapeïdes de llibres, ara emplen les prestatgeries amb videos.

Prou! M'has de perdonar aquests confidències que potser no són altra cosa que una mena d'autojustificació.

La Galera feia aigües. De cara a una reconversió, ha fotut al carrer tot el personal i s'ha quedat només amb els tres germans Dòria, que són els fills del fundador de la casa, avui retirat. Dos mesos després, ha entrat a formar part del grup editorial que aglutina l'Enciclopèdia. Tothom veu que ha estat una maniobra per facilitar l'absorció amb unes indemnitzacions reduïdes. Es diu que els titulars de La Galera hauran cobrat cent vint milions per cedir el fons editorial i els contractes. Si per un cantó això sembla suposar que no em trobaré en un cas semblant al de Laia, per l'altre em lliga estretament amb una gran editorial que no crec que dediqui gaire atenció als meus llibres. Entre els nou que tinc a Columna i els vint de La Galera -entre originals i alguna traducció al castellà-, i el que vaig publicar a Proa, sumen trenta títols a l'òrbita d'una encarcarada Fundació E.C.

Convergència ha fet saltar també Max Cahner de l'Avui. També es parla de molts milions d'indemnització. D'on deuen sortir? Qui ens indemnitzà, a nosaltres?

Canvio una mica de tema, sense moure'm dels llibres. Passo al que em dius de l'Aurèlia i en Jaume. Sembla que hi ha alguna cosa que fa angúnia. Uns mesos abans de morir, quan encara no s'ho veia venir, ella em va confessar que tenia problemes amb el pis de la Plaça Reial: en comprar-lo, es podia fer càrrec d'una tercera part de la hipoteca, però no pas de dues, després que li caigués al damunt la d'en Jaume. L'alcalde va haver d'intervenir perquè la Caixa de Catalunya no s'ho quedés tot en vida d'ella. Ara que ha mort, tinc entès que el pis està clausurat, i que els llibres de la parella, que havien d'anar a parar a Tarragona, no en poden sortir per decisió judicial. O sigui, que tot allò que deien les males llengües que pel fet de ser regidora li havien regalat el pis -el que no paga amb diners, es paga amb dinades-, res de res! A part, sembla que en Jaume la va oblidar en el testament, cosa que la va desconcertar totalment. Un petit drama que s'ha tancat amb la mort dels dos protagonistes. L'oblit els caurà al damunt i tururut violes!

La petita mostra del nostre epistolari que publicarà URC anirà a parar, si no hi ha canvi d'opinió, a la mateixa revista, no pas en una separata. Tot plegat, són quatre cartes consecutives: dues de teves i dues de meves. Ni que em matessin no podria dir quines són. Les vaig seleccionar atentament, de manera que fossin publicables. No tinc ganes de ferir susceptibilitats de ningú... Ja et vaig dir que la totalitat només es podrà publicar un cop l'hàgim dinyada tots dos! He mirat tota la pila i no les he sabut identificar. Hauria de trucar en Xavier Garcia, però em fa mandra. Ho sento! Hauràs d'esperar a veure-les publicades. En Xavier va molt de bòlit. A mi també em deu coses. Sempre diu que m'enviarà l'URC, jo li dic que no cal, que ja el compraré, i l'un per l'altre, se m'escapa. Surt molt espaiat i no el pots comprar enlloc...

Em consta que a València han rebut la comanda de les cobertes dels dos Tirant, suposo que a hores d'ara ja les hauràs rebut. També vaig fer un

entretoc a la gent del PEN per si et pensaven convidar, però només em van dir que en prenen nota. Em costa parlar amb l'Alzueta en relació a les teves traduccions perquè l'he posat a prova: fa uns mesos que li vaig portar dos originals -La casa sota la lona i Bonsais de paper- i no me'n diu res. Comprend que després del fracàs de vendes de L'altre barri es resisteixi a publicar els bonsais, i no li vull anar al darrera. Si el truco per parlar-li de tu, es pensarà que vull reclamar-li què passa amb el meu llibre. Es una situació delicada... En Clapés em va dir que hi estaves en contacte per fax. Deixa'm una mica al marge, de moment. A part, em sembla que l'edició del Proust els ha costat una picossada: els costarà refer-se perquè el venen amb comptagotes... Em sembla que aniran coixos una temporada llarga!

Sense buscar-m'ho, em trobo embolicat en un merder considerable. Abans d'ahir em va trucar la secretària del conseller de Treball de la Generalitat. Tots dos havien treballat a la Caixa. Són, per tant, antics companys meus. Segons sembla, l'Ignasi Farreres, el conseller, ja va tenir l'any passat la lluminosa idea de proposar-me per a la creu de Sant Jordi, però la cosa no va prosperar. I aquest any ha insistit i ho han acceptat. Quan la noia m'ho va fer saber, li vaig dir immediatament que no. Em fan angúnia, a mi, aquestes creus, totes les creus! Les havia avorrit massa en altres èpoques, les condecoracions. I les d'ara no em fan cap gràcia. Em fa l'efecte que les concedeixen generosament per tapar boques i satisfer gent que, d'aquesta manera, es consideren personatges singulars, distingits. Trobo molt bé que les accepti aquell que ho entengui d'una altra manera. Vaig assistir a Palau el dia que la van concedir a Cavall Fort pel que tenia de col·lectiu. I vaig felicitar l'Albert Jané, fa dos anys, perquè vaig veure que n'estava cofoi. I he firmat avals quan m'ho han demanat a favor d'un mestre vell i d'una entitat centenària... Cada cop que entro en contacte amb algú de l'administració i li demano un programa de llibres per a nens a TV3, se'm treuen de sobre. Un dia vaig escriure en aquest sentit a l'Oriol Pi de Cabanyes, de la Institució de les Lletres, i em va contestar dient-me que algun dia em farien escriptor del

mes. Són collonuts! Els és molt còmode regalar-te una creueta que resolde qualsevol problema!

No em ve de gust anar a fer el paperot. A part que em sembla que m'hauria de posar corbata i fa quinze anys que no en porto. Però ahir van tornar a trucar, per insistir. Jo no hi era. Sembla que és un acord ferm del govern. Què passarà, ara, si continuo dient que no? Que el meu company Farreres fotrà el ridícul més galdós. I això em sap greu, i més perquè ell ho ha fet de bona fe, per donar-me un d'aquells copets a l'espatlla que de vegades diem que ens convenen per encoratjar-nos... No sé què fer, tot i que crec que m'he de mantenir en el meu lloc. En alguna ocasió he acceptat alguna cosa a contracor i més tard m'he vist obligat a donar-ne les gràcies i a renunciar a una independència que em sembla imprescindible mantenir. El que no penso és fer-ne safareig ni permetre que la notícia vagi a parar a la premsa. Es per això que només t'ho explico a tu, que ets tan lluny... Demà suposo que hi haurà la conversa definitiva. Si encara no t'he enviat la carta, ja te'n diré alguna cosa al final.

M'han dit, de sotamà, perquè la cosa encara no és pública, que em tocarà un dels premis de la crítica de Serra d'Or, el de novel·la per nois i noies, per a l'Interfase amb mosca. Merda! Hauré passat la mà per la cara als que em van fotre el premi Gran Angular, el Ramon Muntaner i d'altres, amb l'inconvenient que si me m'haguessin donat algun d'aquests, n'hauria tocat de calents... En canvi, ara, un cop publicats, els crítics diuen que el meu era millor i, per premiar-m'ho, em donaran un diploma. Quina conya, oi?

Tots dos sortim, efectivament, al Qui és qui. Llàstima que no s'hi incloguin les traduccions, perquè hi ompliries una pàgina sencera. Suposo que a hores d'ara ja te'l deuen haver enviat. Per si no fos així, et puc dir que entre les coses que hi destaquen és haver practicar la direcció teatral al Casal de Catalunya de Buenos Aires; conreat la crítica i els estudis literaris; traduir de l'anglès; haver col·laborat a Catalunya, Ressorgiment, Serra d'Or, Diari de Barcelona i El Llamp; haver guanyat els premis: Literatura Catalana de

la Generalitat-traducció, 1986; i publicat els llibres El teatre català de postguerra i Pedrolo contra els límits.

Amb tants de gemecs i conflictes, no t'he explicat cap de les meves últimes activitats. M'he estrenat en un nou camp: el cinema! Una noia que em coneix i que treballa en una productora va proposar-me per corregir un guió que no els acabava de fer el pes. Es tracta de la pel·lícula Un plaer indescriptible, que ha de dirigir Ignasi P. Ferré. Me'l van passar perquè el polis després d'indicar-me què era el que creien que s'hi havia de modificar, a part de fer més àgils els diàlegs. M'hi vaig posar de ferm. Es tracta d'una senzilla comedieta, però la feina és apassionant... Primer, havia de fer les modificacions amb llapis al marge, però de mica ne mica em vaig adonar que seria un embolic, així és que em vaig passar Nadal, Sant Esteve i Cap d'Any amorrat a l'ordinador per transcriure'l en una nova versió. Vaig fer santament, perquè després l'he refet tres o quatre vegades més -i això que encara no tenim la versió definitiva!- i ha estat molt més còmode tenir-lo emmagatzemat de manera que el podia treballar sobre el text que apareixia a la pantalla. A cada nova redacció, i després que l'haguessin llegit, em reunia amb el director i un psicòleg per estudiar-lo a fons. Se'm va suggerir que el final, que era a l'americana, amb persecucions, cotxes estavellats i espectacularitat, no era factible per raons econòmiques i tècniques... Amb cinquanta milions de pressupost no es pot competir en aquest aspecte amb superproduccions que costen milers de milions. I se me'n va acudir un, de final, baratet, al voltant d'un llit, en una cambra d'hotel, amb la noia, el marit i l'amant, que, a més de ser del tot immoral, pot ser força divertit. I els ha agradat. Perquè els estalvia calés, suposo!

M'hi he divertit molt, i aquest és el major rendiment que en puc treure. Si compto les hores i els calés que em donaran, si me'ls donen, em surt a unes set-centes pessetes l'hora... Es difícil, oi, que hi hagi guionistes professionals, també! No constaré als títols com a guionista, sinó com a dialoguista.

Dels oncles de la Rosa que eren a la residència en queda un, només. Van enterrar la tieta el dia de Cap d'Any. Ens estem situant a primera fila, noi!

Em deixo una pila de coses per explicar-te, però ja n'he fet un gra massa. Seria abusar de la teva paciència. No cal dir com celebraré que la teva moral s'hagi refet després de les circumstàncies adverses que has d'intentar superar de la manera que sigui, traduint al castellà, al xinès o al lunfardo. No tinguis cap mena de prejudici! Ahir en Pujol i en Felipe van dinar junts a la torre d'en Duran i Farell, a Premià. Pots estar segur que el nostre president i la seva esposa -per cert, es diu que, com a florista, s'ha assegurat el subministrament floral dels Jocs Olímpics, que no és cap bagatel.la- van parlar en castellà tota l'estona.

Endavant. Pit i fora!

Una abraçada ben forta per a tots plegats,

*fr. Suis per la transesc de facsimil de EL MEU FRANCESC
MACIÀ, de H. Nadal i Mallol. Estem condemnats a fer i
sefer, com aquella antiq. Penelope...*